

KALDAPÄÄSUKESE ELUPAIKADE MAJANDAMISE KAVA

AS KUNDA NORDIC TSEMENT ARU-LÕUNA PAEKARJÄÄRILE JA UBJA
PÕLEVKIVIKARJÄÄRILE

Eesti Ornitoloogiaühing 2018

Koostanud: Liis Keerberg

MTÜ Eesti Ornitoloogiaühing
Veski 4, 51005, Tartu
www.eoy.ee, eoy@eoy.ee

Kaldapääsukese (*Riparia riparia*) elupaikade majandamise kava Aru-Lõuna paekarjäärile ja Ubja põlevkivikarjäärile on koostatud projekti "*Sand martin conservation in Estonian quarries*" raames. Projekti rahastasid BirdLife International, Heidelberg Cement Grupp, AS Kunda Nordic Tsement ja Keskkonnainvesteeringute Keskus.

HEIDELBERGCEMENT

Sisukord

1.	Aru-Lõuna paekarjääris asuvate kaldapääsukese elupaikade majandamise soovitused	4
1.1.	ELUPAIGAD PAESÕELMETES	4
1.1.1.	PAESÕELMED KARJÄÄRI PÕHJAOSAS	4
1.2.	ELUPAIGAD GRANIITSÕELMETES	5
1.2.1	GRANIITSÕELMED KARJÄÄRI PÕHJAOSAS	5
1.2.2	GRANIITSÕELMED KONTORIHOONEST KIRDES	6
1.3.	ELUPAIK PINNASEKUHIJAS	7
1.4.	ELUPAIK KATENDI VALLIS	8
2.	Ubja põlevkivikarjääris asuvate kaldapääsukese elupaikade majandamise soovitused	9
2.1.	ELUPAIK PÕLEVKIVIKARJÄÄRI TRANŠEE SEINAS	10
	Kokkuvõte	11

1.Aru-Lõuna paekarjääris asuvate kaldapääsukese elupaikade majandamise soovitused

Kaldapääsukesed on viimastel aastatel järjepidevalt pesitsenud Aru-Lõuna karjääri põhjaosas paiknevates paekivisõelmetes ja karjääri lõunaserval asuvas mullakuhjas. Kuna paesõelmete puistangu nõlv erosiooni käigus varises, muutus see elupaik lindude jaoks vähem atraktiivseks ja 2017. a pesitsesid linnud ilmselt seetõttu järsema nõlvaga graniidisõelmete puistangus. Mõnel aastal on kaldapääsukesed pesitsenud ka karjääri lõunaserval paiknevas katendivallis. Järgnevalt antakse soovitused Aru karjääris asuvate kaldapääsukese potentsiaalsete elupaikade majandamiseks. Soovituste koostamisele eelnevalt kaardistati elupaigad karjäärides 10.04.2018 koos AS Kunda Nordic Tsement esindajatega.

1.1. ELUPAIGAD PAESÕELMETES

1.1.1. PAESÕELMED KARJÄÄRI PÕHJAOSAS

Asukoht: 59.448181, 26.491796

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: Sobilik.

Vajalikud tööd: Paaril kõrgemal puistangul (Fotol 1 ning sellest ida poole jääval puistangul) taastada mai alguseks vertikaalsed ida- ja lõunakaarde avanevad nõlvad (sama külge, kus varem on pesitsetud). Astelpõõsaid puistangu laelt mitte eemaldada. Puistangu tagaseinale anda vee äravoolu hõlbustav kalle. Puistangu lääneküljes olev lauge osa soovitatavalt kõrgemaks nõlvaks kokku lükata, et röövloomad seda mööda nõlva laele ligi ei pääseks.

Foto 1: Uuendamist vajava nõlvaga paesõelmete puistang, kus pesitses väiksem osakoloonia ka 2017. suvel.

2012 a. loendati paekivisõelmete puistangutes kokku 481 pesakoobast, millest hõivatud oli ca 75-80 %. 2017. aastal loendati paesõelmetes (fotol 1) 283 pesakoobast, kuid aktiivselt liikusid linnud vaid 10-15 pesakoopa vahet. Puistangu nõlv oli mitmest küljest erosiooni mõjul varisenud, paljud vanad pesakoopad olid deformeerunud ning puistangu laele ja külgedele oli kasvama hakanud taimestik. Kuna kaldapääsukesed kontrollivad esmajoones pesitsusvõimalusi eelmise aasta elupaigas, siis on väga tõenäoline, et sobivate tingimuste taastamisel tulevad linnud paesõelmetesse uuesti pesitsema.

1.2. ELUPAIGAD GRANIITSÕELMETES

1.2.1 GRANIITSÕELMED KARJÄÄRI PÕHJAOSAS

Asukoht: 59.448587, 26.482526

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: Sobimatu. Materjali kasutatakse aktiivselt tootmiseks ja müügiks.

Vajalikud tööd: Pesitsuse vältimiseks anda enne lindude saabumist, soovitavalt 1. maiks, puistangute nõlvadele kalle 45-60 °. Materjali edasisel võtmisel jälgida, et ei jäetaks järskke nõlvu.

Graniitsõelmetesse Aru-Lõuna karjääri põhjaosas kolisid linnud pesitsema 2017. aasta suvel, ilmselt põhjusel, et elupaik paesõelmetes oli muutunud sobimatuks (vt p 1.1.). Suveperioodil ei olnud võimalik materjali kasutada ja see tekitas mõningaid probleeme.

Kuigi graniidi sõelmete puistangute nõlvadel 10.04.2018 päris vertikaalseid seinu ei olnud, on otstarbekas järsemad nõlvaosad mai alguseks tasandada. Seejärel jälgida, et kui puistangust mais ja juunis materjali võetakse, tuleb anda nõlvadele 45-60° kalle.

Foto 2: Graniidi sõelmed Aru-Lõuna karjääri põhjaosas. Nõlva kalle tuleb hoida 45-60 ° juures.

1.2.2 GRANIITSÕELMED KONTORIHOONEST KIRDES

Asukoht: 59.462317, 26.496233

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: Sobimatu. Materjali kasutatakse aktiivselt tootmiseks ja müügiks.

Vajalikud tööd: Pesitsuse vältimiseks anda enne lindude saabumist, soovitavalt 1. maiks, puistangute nõlvadele kalle 45-60 °. Materjali edasisel võtmisel jälgida, et ei jäetaks järskke nõlvu.

Foto 3: Graniitsõelmed Aru-Kirde karjäri lähiümbruses. Nõlva kalle tuleb hoida 45-60 ° juures.

1.3. ELUPAIK PINNASEKUHIJAS

Asukoht: 59.438988, 26.501149

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: tinglikult sobiv

Vajalikud tööd: Kui kuhjast võetakse kevadisel ajal majandustegevuse käigus mulda, on soovitatav anda kuhjale 90 kraadine nõlv. Et vältida olukorda, kus materjali on vaja võtta, kuid linnud asuvad juba pesitsema, jätta madalam osa nõlvast 45-60 kraadi alla.

Foto 4: Kaldapääsukeste elupaik mullakuhjas

2017. aasta suvel läbi viidud uuringud endoskoop-kaameraga näitasid, et juuli keskpaiku oli enamik poegi mullakuhjas asuvas koloonias juba lennuvõimelised, kuid samas leidis ka mõni pesa vastkoorunud poegadele.

1.4. ELUPAIK KATENDI VALLIS

Asukoht: 59.434555, 26.469251

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: Sobiv

Vajalikud tööd: Kuna katendi vall on võrdlemisi madal ja varasematel aastatel on pesadele ligi pääsenud röövloomad, siis ei ole soovitatav kaldapääsukestele sinna ebatavaliste tingimuste tõttu pesitsusvõimalust luua. Seega tuleks nõlvale pigem anda 45-60 kraadine kalle. Samas, kui valli on võimalik kõrgemaks lükata, nii et selle vertikaalse osa kõrgus oleks vähemalt 2,5 m, siis tasub selle elupaiga

sobivust 2018 aastal siiski katsetada. Kui kolooniat rüüstatakse, siis järgmistel aastatel tuleks valli nõlv hoida laugemana.

Foto 5. Kaldapääsukese pesakoopad katendi vallis 2015. a. sügisel. Mitmed pesakoopad on röövloomaga suuremaks kaevatud.

2. Ubja põlevkivikarjääris asuvate kaldapääsukese elupaikade majandamise soovitus

Ubja põlevkivikarjääri tranšee seinas ülaserva liivastes kihtides pesitses 2017. aasta suvel sadakond paari kaldapääsukest. Pesakoobaste kaevamisega alustasid linnud üsna hilisel ajal, juunis. Uuringud endoskoopkaameraga näitasid, et 28. juulil oli osadel pesakondadel veel kas vastkoorunud pojad või lausa munad. Viimased pojad said lennuvõimeliseks augusti lõpus. Lindude pesitsemise ajaks tuli tööd katkestada.

2.1. ELUPAIK PÕLEVIKIVIKARJÄÄRI TRANŠEE SEINAS

Asukoht: 59.413272, 26.447053

Elupaiga sobivus majandustegevuse seisukohalt: Sobimatu

Vajalikud tööd: Kuna põlevkivi kaevandamise järgselt toimub kohe ka tranšee tagasitäitmine, takistab lindude pesitsemine tavapärast tööprotsessi. Seetõttu tuleb pesitsuse vältimiseks anda kaevandamisel mais, juunis ja juulis tranšee nõlvale 45-60 kraadine kalle. Üldjuhul kaldapääsukesed küll juulis pesakoopaid rajama enam ei hakka, kuid 2017. aasta näitas, et pesitsus võib olla jahedamatel suvedel väga hiline ning sellega tuleks igaks juhuks töökorralduses arvestada.

Foto 6. Kaldapääsukeste potentsiaalne pesitsuspaik – tranšee järsk nõlv.

Kokkuvõte

Aru-Lõuna karjääris on majandustegevuse seisukohalt sobilikeks elupaikadeks esmajoones karjääri põhjaosas asuvad paesõelmete puistangud, kus linnud on juba ka eelnevatel aastatel pesitsenud. Et need muutuksid lindudele taas meelepäraseks, on kõrgemate puistangute ida-ja lõunapoolsed nõlvad vaja kujundada uuesti püstloodseks. Nõlva lael kasvavad astelpõõsad tuleks säilitada ning nõlva küljed lükata vertikaalsemaks, et takistada röövlomade ligipääsu.

Tinglikult sobilikuks elupaigaks on Aru-Lõuna karjääri lõunaosas paiknev mullakuhi. Juhul, kui linnud peaksid mullakuhja pesitsema tulema, tuleb tagada, et koloonia läheduses (10 m raadiuses) ei tehta töid, mis võiksid põhjustada nõlva varingut. Mullakuhja madalama osa nõlvadele on soovitatav anda 45-60 kraadine kalle, et jääks võimalus vajadusel ka pesitsusajal mulda võtta.

Sobimatuteks elupaikadeks on karjääri põhjaosas ja kontorihoonest kirdes paiknevad graniidi sõelmed, mida kasutatakse müügiks ja tootmiseks ning mille nõlvad tuleb seetõttu maist juulini hoida 45-60 kraadise kalde all.

Madalate nõlvade ja sellega kaasneva röövluse ohu tõttu on majanduslikult küll sobilik, aga pesitsuse turvalisuse seisukohalt tõenäoliselt sobimatu karjääri lõunaserval asuv katendi vall. Juhul, kui valli nõlvu on võimalik kõrgemaks (min. 2,5 m) kujundada, võib 2018 seal elupaiga sobivust testida. Kui koloonia siiski rüüstatakse, on otstarbekas järgmistel aastatel valli nõlv pesitsemise vältimiseks laugemaks lükata.